

deVerdieping **Trouw**

‘Druk op Israël is nodig’

Hij had stevige kritiek op de politiek van zijn land. Dat kostte hem bijna het leven. Maar de Israëliische historicus Zeev Sternhell blijft het zeggen: verdeel het land langs de Groene Lijn.

Interview Zeev Sternhell

Door INEZ POLAK, 21 november 2015.

'Uitgeloofd: een prijs van 1,1 miljoen sjekel voor eenieder die een lid van Vrede Nu doodt.' Zo luidde de aanhef van de pamfletten die de politie aantrof na de aanslag op de Israëliische professor Zeev Sternhell in Jeruzalem. Sternhell raakte lichtgewond toen hij kort na middernacht naar buiten liep om het tuinhok te sluiten en een ultrarechtse kolonist een staafbom naar hem gooide. Dat was zeven jaar geleden.

Tachtig jaar oud, levert hij nog altijd felle kritiek op het rechtse nationalisme in zijn land. Afgelopen zaterdag nam hij deel aan de Nexus-conferentie in Amsterdam, dat de wellicht profetische titel 'Wachten op de barbaren' droeg. Daags na 'Parijs' is dat het onderwerp van gesprek. Zijn ze in aantocht? Is het een aanslag op onze civilisatie?

Sternhell, de geschiedkundige, relateert. "Zolang ik me kan herinneren verkeert de civilisatie in crisis. De dreiging om zo niet vernietigd, dan wel verzwakt te worden door oorlogen, door barbarisme, is van alle tijden. De mens is tot alles in staat, van goed tot kwaad. Dat geldt ook voor Europa als eenheid. We hebben de vorige eeuw het beste en het slechtste van Europa gezien en ook nu staan we weer voor de vraag wat voor soort beschaving we willen.

"Ik geloof dat een goede samenleving zichzelf ziet als een gemeenschap van individuen; niet als een organisme, een familie of een stam, maar een verzameling mensen die hun leven naar behoefte inrichten, die vrij beschikken over hun lot, die gelijk zijn, met andere woorden een democratie van autonome individuen. Zo een beschaafde gemeenschap rust op universele waarden als vrijheid, waardigheid, rechtvaardigheid, gelijkheid. Met die criteria kun je een samenleving beoordelen, er bestaat een hiërarchie: een samenleving met meer gelijkheid is beter dan een met minder gelijkheid. En dat geldt overal, waar ook ter wereld. Dat is de reden waarom ik al decennia mijn medeburgers voorhoud dat wij de Palestijnen niet kunnen

ontzeggen wat we voor onszelf willen. Als wij vinden dat vrijheid en waardigheid en soevereiniteit goed voor ons zijn, zijn ze ook goed voor de Palestijnen."

U hebt vele soorten samenlevingen meegemaakt en besloot ten slotte naar Israël te emigreren. Koos u er dan niet voor om juist bij de stam te horen?

"Zeker, ik heb op 16-jarige leeftijd ervoor gekozen deel te nemen aan het avontuur van het creëren en opbouwen van een Joodse staat. Ik meende dat de Joden een onafhankelijke staat nodig hadden en er is geen reden waarom Joden niet dezelfde vrijheid en autonomie zouden genieten als ieder ander volk. Er bestaat geen contradictie tussen universele waarden en open, liberaal nationalisme.

Ik ben tegelijkertijd een nationalist en een anti-nationalist. Nationalist in de nobele zin van het woord. Als nationalisme zelfheerschappij betekent, het recht op vrijheid en autonomie, ben ik een nationalist. Als nationalisme betekent anderen hun vrijheid ontzeggen en dat onze rechten superieur zijn, dan ben ik een overtuigd anti-nationalist. Nationalisme kan gemakkelijk tot fascisme leiden, maar nationalisme kan ook een vrijheidsbeweging zijn.

Dat had het zionisme moeten zijn, een vrijheidsbeweging van het Joodse volk. Dat Joden in de eerste helft van de twintigste eeuw meer dan welk ander volk ter wereld een land nodig hadden staat buiten kijf. Die noodzaak rechtvaardigde de verovering van Palestina. Maar toen de staat Israël eenmaal bestond, had er een nieuwe periode in de Joodse geschiedenis moeten aanvangen: we hadden het universele principe moeten aanvaarden, op grond waarvan ook de Palestijnen hun eigen staat kunnen oprichten. Dat gold toen, dat gold na de Zesdaagse oorlog (in 1967, toen Israël onder meer de Westoever en de Gazastrook veroverde, red.) en het geldt nog steeds."

Waar bevindt de Israëlische samenleving zich nu op die schaal van liberaal tot anti-liberaal nationalisme?

"Heel ver richting anti-liberaal nationalisme, we hebben de limiet bereikt van het aanvaardbare, in feite zijn we de grens al gepasseerd. Rechts Israël, de nationalist die aan de macht zijn, ontkent de gelijke rechten van de Palestijnen. Dat geldt niet voor een meerderheid van de Israëliërs. Die beseffen dat we de Westoever niet bezet kunnen houden. Ze begrijpen dat ook de Palestijnen recht hebben op onafhankelijkheid."

Waarom stemmen ze dan rechts?

"Om meerdere redenen. De meeste mensen vertellen zichzelf dat de huidige situatie misschien niet goed is, maar dat verandering nog slechter kan zijn - het is een instinctief conservatisme, angst om iets te beginnen waarvan we niet weten waartoe het leidt. Honderdduizenden stemmen op rechts, hoewel dat ook economisch tegen hun eigen belangen indruist vanuit een soort nationalisme; zelf noemen ze het patriotisme. En ze vertrouwen centrum-links niet, ze geloven niet dat die het beter kunnen. Ze koesteren een wrok jegens de Arbeiderspartij, de oude machthebber, omdat die indertijd hun ouders, toen die als nieuwkomers arriveerden, heeft achtergesteld."

Premier Netanyahu is een meester in het bespelen van die angstgevoelens voor de boze buiten- wereld, of het nu de Iraanse dreiging is of de Palestijnse moefiti die Hitler zou hebben aangezet tot het uitroeien van de Joden.

"Netanyahu's verhaal over de moefiti is zo belachelijk dat mensen het niet echt geloven. Netanyahu is een eersteklas propagandist, en hij spreekt de lagere klassen aan, hij bezit de klassieke appeal van de rechtse propagandist. En het werkt. Hij regeert met een minimale meerderheid, maar dat is genoeg om de situatie te bevriezen. Hij weet waarschijnlijk dat hij geen oplossing heeft en heeft nu een sfeer gecreëerd dat in onze generatie een oplossing niet mogelijk is."

Netanyahu was niet de eerste. Ook de premier van centrum-links, Ehud Barak, riep dat er geen vredespartner is.

"Als je de situatie niet wilt veranderen, zeg je dat er geen partner is. Dat gebeurt al sinds 1967, hoewel we allemaal weten dat de oplossing simpel is. Je hoeft alleen maar het land te verdelen volgens de grenzen van na de onafhankelijkheidsoorlog, de zogeheten groene lijn. Het probleem dat dan nog onopgelost is, is de vluchtelingenkwestie. We zullen de Palestijnen ervan moeten overtuigen dat als het uitgangspunt die situatie van 1949 is, dat ook de permanente verdeling is. Het betekent voor ons dat we ons terugtrekken naar die grens, en voor de Palestijnse vluchtelingen dat ze niet terugkeren naar Israël."

U heeft zelf deelgenomen aan de oorlog van 1967, toen Israël onder meer de Gazastrook en de Westoever veroverde. Wanneer beseftte u dat het een veroveringsoorlog was geworden, die velen zagen als een vervolg van de onafhankelijkheidsoorlog?

"Die stemming ontstond al aan het einde van de oorlog. En het ontbrak aan leiderschap met genoeg visie om hardop te zeggen dat de uitkomst van die oorlog niet zo bedoeld was, laten we er een einde aan maken. Maar je moet je ook herinneren wat de Arabische reactie was: een volledig verwerpen van het bestaansrecht van Israël. Dat hielp niet echt.

We hadden niet de kracht om het begin van de kolonisatie een halt toe te roepen. Toen tien jaar later de rechtse Likud aan de macht kwam, verslechterde de situatie. Menachem Begin vatte het vredesakkoord met Egypte op als een soort toestemming voor verdere kolonisatie, dat Egypte niet om de Westoever gaf. Velen stellen dat die kolonisatie nu zo omvangrijk is dat terugdraaien niet langer mogelijk is. Ik geloof dat het nog kan. Het is wel vijf voor twaalf. En als het niet gebeurt, betekent dat het einde van Israël zoals we dat nu kennen.

De eenstaatoplossing (Israëliërs en Palestijnen samen in een staat - red.) is geen oplossing. Het betekent permanente burgeroorlog, waarbij we uiteindelijk toch het land zullen opdelen. En het geweld dat we nu zien, is kinderspel vergeleken met wat ons dan te wachten staat. We zijn niet in staat samen te leven in een multinationale, multiculturele staat. Misschien over vijftig of honderd jaar - tenslotte heeft ook de natiestaat niet het eeuwige leven - maar nu nog niet."

Je hoort steeds vaker dat opdeling, de twee-statenoplossing, een gepasseerd station is. De meeste Palestijnen zouden een eenstaatoplossing prefereren.

"Mogelijk omdat zij denken over enige tijd de meerderheid te vormen. Voor mij en velen in mijn omgeving is het geen oplossing hier als een culturele nationale minderheid te leven. Zionisme was juist een idee waarbij wij als Joden ons lot in eigen handen namen. Als ik als minderheid zou willen leven dan weet ik wel leukere plaatsen dan Jeruzalem of Haifa."

Denkt u dat de buitenwereld een oplossing kan afdwingen? Kan een boycot helpen?

"Een boycot van de nederzettingen is in mijn optiek oké. Zelfs volgens het Israëliësch recht maken de nederzettingen geen deel uit van Israël. Maar een boycot van Israël zelf zou betekenen dat je daar alle levenssferen treft, ook het culturele leven en de academie. Dat is niet aan te raden en zelfs immoreel, omdat het niet nodig is. Er zijn diplomatieke en politieke mogelijkheden te over om Israël onder druk te zetten. Die druk is nodig, alleen vinden Amerika en Europa het niet belangrijk genoeg om hun energie erin te steken. De Europese Unie bestaat eigenlijk niet. Als de Europeanen een unie hadden gewild, hadden ze moeten beginnen met de zes grondleggers van de Europese Gemeenschap. Een Europa van 28 staten is een lachertje, die zijn niet in staat duidelijk buitenlands beleid te formuleren.

Van buitenaf gezien is wat in Israël gebeurt een provinciaalse idiotie, en zeker voor Europa veel minder belangrijk dan de immigrantengolf. Ook de Amerikanen hebben belangrijker zaken aan hun hoofd: Afghanistan, Pakistan, Irak, Syrië, de immigratie uit Mexico. Voor Washington is het probleem zelfs onder controle. Dat hier en daar wat Joden en Palestijnen worden gedood, heeft daar amper betekenis. Voor ons is het van levensbelang."

Sorry voor die onzinnige vraag, maar bent u optimistisch of pessimistisch gestemd?

"Dat ligt eraan hoe ik 's ochtends wakker word. Hier in Nederland ben ik altijd optimistisch. Ik ben tegelijkertijd optimistisch en pessimistisch. Optimistisch omdat we veel hebben bereikt. We hebben schrijvers, kunstenaars, een rijk cultureel leven, academisch onderzoek, hightech. We hebben alles, op één ding na: onze politici zijn beneden peil, we hebben geen staatslieden. Ik ben pessimistisch want ik zie niet dat we binnen afzienbare tijd tot een tweestatenoplossing komen. We bevinden ons nu als het ware in de laatste minuut van de wedstrijd. Ik geloof niet in onomkeerbare situaties, maar ik denk wel dat met het passeren van de tijd de prijs die we moeten betalen steeds hoger wordt."

Wie is Zeev Sternhell?

Zeev Sternhell werd in 1935 geboren in Polen in een seculiere Joodse familie. Zijn vader stierf nog een natuurlijke dood, zijn moeder en zuster werden door de nazi's vermoord. Dankzij de hulp van een Poolse officier kon hij de oorlog overleven, met 'Arische papieren', een katholiek jongetje, zelfs misdienaar in de kathedraal van Krakau. In 1946 bracht de kindertrein van het Rode Kruis hem naar een tante in Parijs. Het Pools-Joodse katholieke jongetje werd Fransman, tot hij in de winter van 1951, inmiddels 'al' zestien, besloot naar Israël te vertrekken. Hij werd Israëliër, officier in het leger, studeerde politieke wetenschappen en geschiedenis in Jeruzalem, om in Parijs te promoveren met een proefschrift waarmee hij de basis legde voor zijn stelling dat de oorsprong van het fascisme niet in Italië maar in Frankrijk gezocht moet worden. Inmiddels emeritus hoogleraar spreekt hij zich regelmatig uit tegen de bezetting.